

Чарговая прэм'ера Гомельскага абласнога драматычнага тэатра — Кавалеры В. Камітаніцава і Г. Рацэр. Афіша: мастацтва мастакоў Л. Манакіна, М. Мастоў — Я. Мацвеева.

Побач з мастацтвам сцэны ў спектаклі «Занятая моладзь». На афішы — сцэна са спектакля. Працоўны — артыст В. Пуаднукіна, С. Сяроха — А. Лаўрыновіч.

Фота П. ФІЛІПАВА.

БАЦЬКАЎШЧЫНА

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

Поэзія ў дзяўчыцы Міхалкі гасне, плечы абвісаюць, і толькі пятер я заўважаю, які ён стары.

Цішу парухае Аніся — Міхалка жонка. Рыпнула дзяўрыма, зайшла ў хату. — Аніся, Аніся! — гэта ты, Аніся! — гэта ты, Аніся! — гэта ты, Аніся! — гэта ты, Аніся!

— У нас, дзякуй богу, ёсць пятер усё, хваліцца Міхалка. — І сады, і яны, і мука. Усё, што трэба, — Аніся!

— Дзяўчыца Міхалка ўвайшла да стала, дзвінкая талеркамі, вільямі. Дагата аднекуль пляшчу, выпінуў зубы! Папаровую затычу.

— На вачах бацьку, хочаш запытацца: чаму я не вярнуўся адтуль раней, скажам, да вайны? — ён на хвілінку змаўкае, быццам вагачца, скажаш ці не, Нарэшце рашаеца: — Баўся, Думаў, як толькі пераступлю мяжу, мяне зразу ж за каўнер і ў Сібір. Не, з беларудзямі я не вядуся! Прышоў раз рускі эмігрант-афіцэр сватаць мяне ў нейкую беларудзейскую арганізацыю, я даў яму ў каршыні і вытурнуў. Бо пра нейкі паход плёў. А я не хацеў ваяваць. Але вярнуцца баўся, Страх на мяне нагнаў газетны ўсё, каля там бродзіць. І падставы для Сібіры, думаў, усё ёсць. На фронт пайшоў дабравольцам — два Адразу ж пасля вайны не вярнуўся — два! За пара ваяваў — тры! Паспрабуй даказаць, што ты валочу зямлі хацеў заробіць...

— Пасвятлілі мае вочы ведаеш калі? Як пашы ў Балгарыі, як пашы ў прышлі. Сустрэналі з кветкамі. Усе сміяцца, радуюцца, а я плачу. Родныя, дарагія, вы ж не ведаеце, што я адтуль, адкуль і вы! Аб няў я талерка, а ён лапае мяне па плячы, судзілае! — Не плач, усё будзе добра! Думаў, што я балгарца. А я кажу: сыноў, я ж такі, як і ты, рускі. «Што, ў палон папаў?» — пытае. «У палон, Толькі, — кажу, — я іду ў тую, імперыялістычную». «А воль?» — пытае. «Кажа, манатні ды едць, дадоў!» «А прымуць?» — пытаюся я. «А як жа!» — глядзіць на мяне, як на даўкава. — А можа, ты там які капіталіст ці яшчэ які крыжамаскоў? — пасурвеў ён. «Ды што ты, бог з табой!» — замахаў я рукамі. Расказаваў яму пра сябе. «Раз так, то едзь дамоў, — і сміеца: — А не паедзеш, то калі возьмем Берлін, я заеду сюды і на танку завязу цябе. Парадуецца твая радня!» — як брыў хлопці! Аролі! Расправіліся ён мяне — месца не знаходжу. Дзе ні іду, што ні раблю, а ён у мяне перад вачамі стаіць. А адважыцца ніяк не магу... Адважыцца прысёбіць сябе бацьку. Дзеціца, прысёбіць сябе. Бацька ў белай кашулі, а ён яе мату падысці да яго. Ён кажа: «Чта прыкіпеў? Памяць!» Я бы бацьку, а то руці памлець, як дэспавіны сталі. Я памыляюся да яго і не магу адраваць ногі. Бацька глядзіць на мяне і дакорліва ківае галавой: «Эк, сыноў, сыноў!» Прачынуўся я, боль у грудзях — як усё роўна шыям іх то праткнуў. І зразу: без радзімы і дзя больш не магу пражыць. І я рашыўся...

Міхалка замаўкае. Поэзія ў яго робіцца нейкі невядучы. Зараз ён не бачыць ні мяне, ні Анісі. Што ж, бываюць у чалавека вольныя хвіліны, калі яму хочацца пабыць сам-насам са сваімі думкамі, з тым, што захавала памяць. Ніякай памяць, Астатняе я ведаю сам. Я памяню той дзень, ціхі і трохі журботны, які быў на скіле лета, калі над полем тымі-цімі срабнае паўніцце — прадвесце восні. У той дзень на вуліцы прапушчала таксі і спыні-

СТАРЭШНЯЯ купалаўцы залучыла яе Галія, Яны памятаюць яе тоенкай рухай дзятучыняй, студыйна, яны прагна ўбрала ў слабе кожнае слова, кожны позір пачага, і ўжо тады без памылі любіла твар. Маладыя акцёры і сённяшнія студыйныя з наваго гавораць: Галія Іваніца. А яе прозвішча выклікае ўспаміны аб вядомай акцёрскай дынастыі, заснавальнікам якой з'яўляўся «сам» Уладзімір Іосіфавіч Уладзімірскі, народны артыст Савецкага Саюза.

Ужо трэцяе пакаленне Уладзімірскіх — унук — рыхтуецца служыць тэатру. І «вінавата» ў гэтым не толькі слава дзеда, але і апантанасць тэатрам усіх — дзеда, бабулі, бацькі, маці. Хлопца не спалохалі нялёгка будні тэатра: у гэтым доме ўмеюць і ў будніх прадраччых свята. Гэта больш за ўсё ад маці, ад Галіі.

На май паміні — шмат будняў і святаў Галіі Уладзімірскі. Але галоўнае заўсёды было — тэатр. Ён вынаўчаў настрой, афарбоўку дня, планы на бліжэйшую і далёкую будучыню. Тэлефонны званок: «Прыходзь — сёння іграю». Гэта заўсёды было падзея, не толькі прэм'ера — кожны спектакль. Заўсёды — радасць. І як кр'ядна бывала, калі не атрымлівалася...

За гэтым прыходзіў час цвярозай ацёні. Рапшта, адчуць — не накінавава лёсам! Хто ведае, можа, нават залішне строгая была да сябе. Але — як адсёлка. Яшчэ спявала песні з «дзятучатамі і хлопцамі» ў

ФЕДЗЯ ледзь паспеў узскочыць у аўтобус. Зноў затрымаўся! Калі нечы, прычына ёсць: работа ўсё-такі, а не тэатр. Але хлопцы кажуць не будзь, а праспрабуй потым нагнаць улуччанае... Працаваць даведзена так, што і падумаць страшна.

А можа, не варта сёння ехаць? Ліха з ёй, з гэтай рэпетыцыяй, ды і наогул з танцамі! Можна ж і тут, у Светлагорску, знайсці танцавальныя калектывы. Гэта ж трэба — за дзвесце кіламетраў, у Магілёў на рэпетыцыю ездзіць! Скажаш наму: будзь, асамяюць.

Ад думак гэтых Федзя стала няёмка. Ён не ўяўляў сабе жыцця без «Вяснянкі» — прывык. Хадзіў на заняткі, калі быў у вучылішчы. Ездзіў на рэпетыцыю, калі трапіў на практыку ў Светлагорск. Напэўна, хлапец спадабаўся ў Светлагорску і яго, новазасяленага слесара, на кантрольна-вымаральных тэстах, пакінуў там працаваць. Восі і нацяжы на 400 кіламетраў два разы на тыдзень. Добра яшчэ, што застаецца ў Магілёве час дамоў завісць.

Сёння аб гэтых «важках» Федар Балабайка расказвае з усмешкай. Удалося яму перавесціся ў Магілёў, бліжэй да «Вяснянкі». А калі б не ўдалося?

— Так бы і ездзіў, — усміхаецца Федар. — Падабаецца мне тут і ўсё. Ды вы самі паглядзіце, якія тут хлопцы, які гэта ансамбль!

Захапляюцца ансамблем таця «Вяснянка» ў Магілёве многія. Я я ведаў аб ім яшчэ да таго, як пазнаёміўся з яго кіраўніком і танцорам.

Напэўна, «Вяснянка» нарадзілася тады, калі два гады назад пашпартыст райаддзела мільні аформіў магілёўскую прапэску анці харэаграфу — Міхалку І Валіціну Дудчанку. Вядома, Магілёў не Ленінград. Але тут было да яго прыкладзіць рукі, тут была прастора для дзеяння. Міхалка і Валіціна сталі працаваць з танцавальным калектывам завода імя Ірвава. Дакладней, тады гэта быў звычайны танцавальны гурток.

Дудчанка паставіў перад гурткамі, на першы погляд, зусім простую задачу — працяваць тры, хто прыняў гэтакі заданне спелічана, вельмі хутка развіталіся са сваім скептыцызмам: пачаўся работа, яна ім і не сімліла! Харэаграфам сапраўды за кожным іх рухам. Іх вучылі хадзіць, вучылі падмаўчыць рукі, наварочваць галаву, давалі ўрокі характэрных і класічных па, прымушалі выконваць розныя зрушчэнні на заданых таму. Дзі і зробіў спецыяльны клас з лютарамі на палову сцэны. Але і гэтага мала! З танцораў зьявіў мерку. І хутка ўсе яны былі адзеты ў спецыяльныя рэпетыцыяныя адзенне і абутак.

Над першай пастаноўкай Міхалка Дудчанка «Маленькі саўдацкі танец» хлопцы і дзятучы працавалі з цікавасцю, з захапленнем, калі можа так сказаць, — на адным дыханні. Праўда, пакуль яшчэ ўдзялася не ўсё: напэўна, не хапала вопыту і ў танцораў, ды і ў кіраўнікоў. Але вольны прыходзіў з кожнай рэпетыцыяй. А хутка прышло і «другое дыханне». І разам з ім — першы сур'ёзны поспех. Валіціна Дудчанка паставіла «Беларускі вясельны». Гэты танец ансамбль і павёў у Мінск, на заключны канцэрт рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці, прысвечана-

«Паўліцы». Яшчэ былі эпозоды і ўводны, яшчэ «выручалі», калі хто захарае (заўсёды ведаў ла ўсе ролі). Але мар, зьявілася са сцэнай, больш сабе не дазваляла.

А без сцэны — якое жыццё... Канстанцін Санин... Яго добрыя слова ўвесь час знаходзілі мя вытоку то аднаго, то другога акцёрскага лёсу. Ён за-

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДУЧ

ВЯЛІКАЯ ДАБРАТА

Добрае зерне дало добры ўраджай. Яго вяртае Уладзімірская купалаўца работай над ролляй, дакладна і скрупулёзна ўвагай да дэталі, адчуваннем за дробязцю цэлага.

Сёння гэтыя хвалічаны — ужо мінулае. У актыве — не адзін дзесятка спектакляў. І на афішы з'яўляецца ўжо не «асістэнт», а «рэжысёр». І яе, Галію, прозвішча. Побач з іншымі, Праўда, яшчэ ні разу не было цалкам свайго спектакля, дзе

галоўным рэжысёрам тэатра, — першакласныя майстры. Кожная рэпетыцыя, кожнае іх слова задала ў душу Галію. Многае з пачуцця тады — у стосах сшыткаў, у памяці.

Сталі асістэнтам, з галіюй ачулася ў вучобу. Інакш — як магла б працаваць яна, любітанка, з вольнымі, талентавымі, вядомымі. Як адважылася б глумачыць, спрацацца...

Фота А. СІДЛЕРАВА.

Зрэшты, сама Галія Уладзімірская, можа, не так ужо і марыць пра алмадыменты і адзнакі. Мушы, гэтага хочацца больш тым, з кім яна працуе. Але, яны, акцёры, заўсёды адзначаюць яе адзнакамі ў рэжысёрскіх умяшчэннях аднаўчаць зьверне нобрыза, жыццёвую аналогію для «спрануючы абстаўні», багата ўдзельнічаюць. Многае адзначаюць. І яшчэ — яе настамнасці. Імяніне давесці вобраз да дасканаласці, «адпаўраваць». Не шкада ні часу, ні сіл, хай толькі атрымаецца. Калі атрымаецца — прынясе кветкі, павішы, а калі не... Колькіх маладых акцёраў-купалаўцаў яна падбадзёрвала, падтурхоўвала зноў узяцца за работу, калі надаралася няўдача і здавалася, што наперадзе ўжо нічога не свеціць. Колькіх падтрымлівала добрым словам, парадзі, ды і проста сваім прыкладам, сваім жыццём, жорсткім рэжымам, дзе няма месца раслабленасці, ляноце, нішчы.

Іншы раз здзіўляецца — як Галіне ўдаецца ператварыць чужую задуму ў сваю. Як не ўзнікне часам унутранае супраціўленне. Бывае, узнікае. Бывае, доўга і ўпарта ўсё ў душы супраціўляецца «не сваёй» песе,

Першы клас рыхтуецца да заняткаў. Фота А. СІДЛЕРАВА.

ГАЛОЎНАЯ РАДАСЦЬ «ВЯСНЯНКА»

га 50-годдзю БССР. Танец, выканальнік, як кажуць, ад душы. Першыя, было дзе паказана сваю маладую, жыццярэдасцю натуру; ну, а па-другое, тама аказалася самай актуальнай: у ансамблі амаль усё ў «вясельным» узорце — 18—20 гадоў.

І сёння пра «Беларускі вясельны» хлопцы расказваюць з задавальненнем ўсмішкамі. І сёння перажываюць той бурны поспех, які выпаў на іх долю.

Ну, а потым былі «Валіціна Салдацкі танец», румынскі «Налашары лор», «Уральскі лірычны». Былі пошукі новых танцаў, новых тэм, спробы паставіць народныя танцы ў сучасных рытмах — «Беларускі маладзёжны». Былі выступленні ў амерыцы, у Сібіры, у Мінску, і з кожным выступленнем, з кожнай рэпетыцыяй прыходзіла ўпэўненасць у сабе, прыходзіла майстэрства.

Вы бачылі фільм «Вечны рух» аб рэпетыцыі ансамбля Ігара Майсеева? Дык воль, заняты «Вяснянкі» ў нечым нагадалі мне той фільм. Я ўбачыў тут тую ж адданасць танцу, тое ж жаданне працяваць да дзесятага погу, літаральна, да ўпаду. Канечне, «Вяснянкі» цяжка — тут няма профэсіяналаў, тэхніка, вядома ж, не таа. Ды і стамляюцца тут за рэпетыцыю страшна: наспрабуйце адстаць за развальверным астанком змену, а потым яшчэ адтанцаваць тры гадзіны танца, як гэта робіць Людэа Гарычэва! Але ёсць у самадзейных танцораў вядлікая, проста фанатычная любоў да танца. І яна прымушае слесара Валодзея Капорука і канст-руктара Толью Анціпенку адмаўляцца ад легкіх вольдусіаў. Гэту фанатычную любоў да танца вы можаце ўбачыць на любой рэпетыцыі «Вяснянкі»...

Я зайшоў у танцавальны клас разам з Валіцінай Дудчанка. Маленякі, статныя дзятучкі рыхтаваліся да заняткаў. Валіціна павіталася з вучанцамі. І ранта я пачуў у адказ: «Гуд іўнінг!» — «Добры вечар». Прызначай, нават сумаеся ў першы момант. Чаму тут вітаюцца па-

закруціўся Федзя Балабайка, як юла, і гэтак жа, як юла, — хлоп на бок! Падыняўся, пакраўтаў і... зноў закруціўся. А Валодзея Капорука адпрацоўваў свае любімыя сначы. Разам прыладзіць скокаў, дух перавёў і зноў за-скакаў.

Дзятучкі ў другім кутку. Збярнуцца, пашчэчуцца аб нечым, і — пайшоў стук-пера-стук...

Скончылася «пералішча», зноў рэпетыцыя. Работа над новым танцам. І няхай пакуль рухі маладзёжы «Букур'я» яшчэ не дакладны і нехямляжыя. Затое ўжо з'явілася ў танцы галоўнае — яго вясельні і радасны характар. І цяпер няма ні хвілінкі адлучэння студэнтаў музычымі Валодзею Бандзіну — акампаніатару «Вяснянкі». Пачынаецца адрацоўка асобных элементаў, потым прагон усяго танца. Разам уносяць у танец новыя элементы, новыя мялюкі. Напрыклад, Федзя, сам таго не падразаючы, падкасаў Міхалку і Валіціне некалькі новых рысачкаў «Беларускага вясельнага». Потым пачаў раваць старыя танцы, заўсёды траба быў гатовым да выступлення. І можа ў гэтым чарговым выступленні «Букур'я» прагучыць як сапраўдны радасны песня «Вяснянкі».

«Букур'я» — у перакладзе азначае «радасць». Мне здаецца, што гэты маладзёжыя слова даволі дакладна адлюстроўвае дух «Вяснянкі». Менавіта за ёю, за гэтай радасцю ездзіў Федар на рэпетыцыю за дзвесце кіламетраў.

Танец прыносіць радасць і Колью Казенку — навучніку культурасветвучылішча, і сакратар-машыністкі Анні Мілюкавай. А іх поспехі, вядома ж, радуюць маладых настаўнікаў — Міхалку і Валіціну Дудчанку. Сумесная праця гэтых людзей прымушае ўсміхнуцца тысячы глядачоў. І ў гэтым — талюжна радасць «Вяснянкі».

Б. ГЕРСТАН

«не сваёй» задуме. Але — работа ёсць работа. А бярдасна працаваць Галія Уладзімірская не ўмеа. Памятаю, як яна аднойчы прызналася: «Паўночы чытае Блока... Ведаеш, трапіў на радыё вершы аднаго змагана. А сярэд іх — такія... Ну, як можа так пісаць! Восі толькі Блокам і ратавалася»...

Можа быць, у іншых выпадках яна таксама ратуецца Блокам, Багдановічам, Пушкіным. Вершы чытае добра, Гэта ведаюць на Беларускім радыё і ахвотна займаюць яе ў самых разнастайных перадачах — і як артыстка, і як рэжысёра. Ведаюць, што радыё для Галіі сапраўдна, хваляючая, творчая праца, якую выконвае яна з уласцівым ёй імкненнем да дасканаласці, патрабавальна ставячыся да «Дзесяці мінут паэзіі», і да маштабнай пастаноўкі, дзе яна і сёння праходзіць сваё «рэжысёрскае» ўніверсітэты — семінары, гурткі, чарговы часопіс, канцэрт у філармоніі... Сабраўшы вольныя дні, едзе ў Маскву ці Ленінград — паглядзець новыя спектаклі. Данапа чытае новую пэсу — можа, гэтак та самая, яе...

Відаць, гэты сапраўдны талент — гэткае пачуццё абавязку: тое, што даручана і што сама на сябе ўзяла, вынашае ў тэрмін і дакладна, няхай гэта будзе спектакль, увод, «капуснік» ці вшыванне ветэрана тэатра. Але ж гэта і вялікае лабро — бескарывліваць, адчуванне радасці існавання, цястомнасць.

Дабро і зарука маладосці ў творчасці, маладосці, якая заўсёды з мастаком.

Л. БРАНДАБОУСКАЯ.

КАНФЕРЭНЦЫЯ КІНАДАКУМЕНТАЛІСТАЎ

З-б сакавіка адбылася другая тэарэтычная канферэнцыя беларускіх кінадакументалістаў. Канферэнцыя пачалася праглядом кінахронікі, дакументальных і навукова-папулярных фільмаў, выпушчаных студыяй «Беларусьфільм» летась.

З дакладамі «Кіналетпіс 1968 года» і «Вінікі і праблемы кінаперыядыкі» выступілі галоўны рэдактар вытворчага аб'яднання «Летпіс» студыі «Беларусьфільм» А. Астроўская і старшы рэдактар кінахронікі І. Хазанская.

У абмеркаванні дакладаў прынялі ўдзел пісьменнікі, журналісты, кампазітары, якія працуюць у галіне дакументальнага фільма, кінаартысты і кіназнаўцы, а таксама прадстаўнікі Дзяржаўнага камітэта Саюза Міністраў БССР па кінематографіі, Саюза кінематографістаў БССР і гасці з Масквы.

ПЕСНЯ КРОЧЫЦЬ ПОБАЧ

Маладзёжны клуб «Грэнада», створаны на Мінскім трактарным заводзе, аб'ядноўвае шматлікіх аматэраў турызму. А які турыст не любіць у дарозе спяваць? І вось гэтымі дзямі па ініцыятыве клуба ў Палацы культуры трактарнабудавнікоў адбыўся конкурс турысцкіх песні. У ім прынялі ўдзел самадзейныя паэты, кампазітары і асобныя выканаўцы Мінска, Кіева, Адэсы, Смаленска і Казані. Ад імя мінчан выступілі прадстаўнікі трактарнага, электратэхнічнага заводаў і радыётэхнічнага інстытута.

Сярод самадзейных кампазітараў пераможцам конкурсу стаў наш зямляк А. Круп, а сярод спісцяў — выканаўцы Кіева, Адэсы і Мінска. Прадстаўнікі Казані заваявалі прызаево месце за груповае выкананне турысцкіх песень.

Летам на турысцкіх сцэжках загучаць новыя песні, якія атрымалі пудэўкі ў жыццё ў нашай сталіцы.

НОВЫЯ РАБОТЫ МАСТАКОЎ

Я. КУРАЧКІН. Партрэт падпольшчыцы Соф'і Пановай. (Гіпс).

На апошнім пасяджэнні праўлення Саюза архітэраў БССР была прынята рашэнне аб арганізацыі пры Саюзе спецыялізаванай творчай архітэктурна-праектнай майстэрні. У сувязі з гэтым наш карэспандэнт звярнуўся да старэйшага праўлення Саюза В. Аладава і папрасіў яго расказаць, з якой мэтай створана майстэрня, чым яна будзе займацца.

— Стварэнне пры Саюзе архітэктараў спецыялізаванай творчай архітэктурна-праектнай майстэрні, — сказаў В. Аладаў, — выклікана са-сам жыццём. Справа ў тым, што ў нас у рэспубліцы мала архітэктараў. Яны не паспяваюць рабіць практычныя мыслы, культурна-бытавыя пабудовы, помнікі — і мема-

СПЕЦЫЯЛІЗАВАНАЯ АРХІТЭКТУРНА-ПРАЕКТАВАЯ МАЙСТЭРНЯ. Гутарка са старэйшым праўленнем Саюза архітэраў Беларусі В. АЛАДАВІМ

Шчыры, добры ТALENT

Міколу Лупскаву — 50 гадоў

Споўнілася 50 гадоў вядомаму празаіку Міколу Лупскаву...

Дарогі Мікола Радзівінавіч! Горада вінушаем Вас, таленавітага беларускага празаіка...

Здольны малады пісьменнік, а потым адважны вайн Савецкай Арміі. Вы мунда прама і фразы Вялікай Айчыннай вайны...

Добрага здароўя Вам, бацькараці, спаўнення новых творчых замыслаў, шчасця!

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» таксама далучаецца да гэтага прывітання і жадае юбілею добрага здароўя і новых творчых поспехаў.

дзілася ў спевах усё, што жыло там...

Мікола Лупскаў глыбока, пранікнёна, сардэчна адчувае пазію роднай зямлі, асабліва Прыдняпроўя...

Міколу Лупскаву — пяцьдзесят. Прайдзены ладныя кавалкі жыццёвай дарогі...

кую. Вот любію гэты час, вот люблю, калі дзень пераходзіць у ноч...

Пісьменнік добра, сэрцам сына разумее і вёску новую, каласную, з яе новымі маральна-этычнымі ўсталяваннямі...

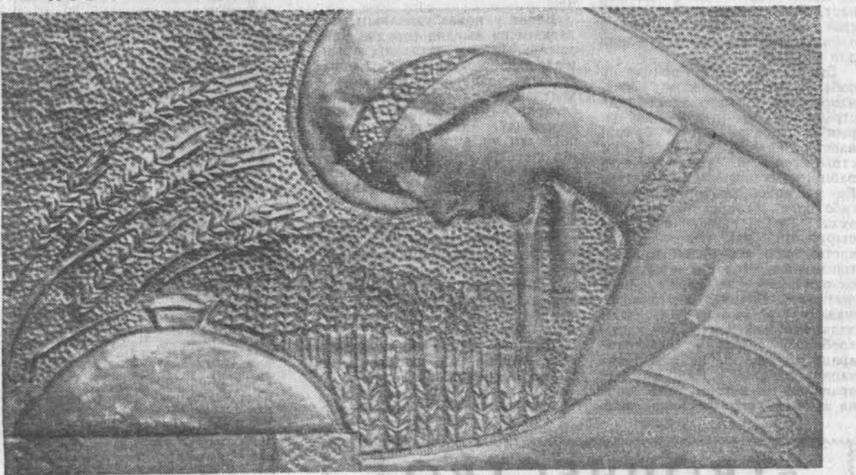
Неўзабаве прыйшоў прызнанне — ганаровае званне заслужанага дзеяча культуры БССР...

НАПЯРЭДАДНІ 8-га САКАВІКА НА НАШАЙ «ПАЭТЫЧНАЙ ПАВЕРЦЫ», ВЯДОМА, ЖАНЧЫНЫ. Эдзі АГНЯЦВЕТ. БУДУЧЫЯ РАЁНЫ. Мы любім ездзіць з табой, таварыш...

У Будучыя раёны, Дзе ёсць свае пустыні-Сахары і свой самум шалены...

У будучыя раёны, Дзе ёсць свае пустыні-Сахары і свой самум шалены...

У будучыя раёны, Дзе ёсць свае пустыні-Сахары і свой самум шалены...

В. ДАНЕНКА. «Каласы» (Алюміній, чаканка).

А ДНОЙЧЫ да мяне прыхаў сярэбрыстай сярэбрыстай, ляснічы адважыцца палескі раёнаў...

Міколу Лупскаву споўнілася пяцьдзесят. Яго першыя апавяданні пачыналіся ў друку яшчэ да вайны...

Н ІК не скажаш, зірнуўшы на Аляксея Слесарніка, што за плячымі ў яго паўстагоддзя...

Потым, на вайне ўжо, ён зразумеў тое, што не мог сяміцца ў траўрачных і вігуслівых пакоях кінастудыі...

На кінастудыі, калі справа, часам, не ладзілася і рэжысёры хадзілі з лоснямі і раздражнёныя, яго часта прасілі:

У адным з апавяданняў Лупскава я знайшоў словы «жывае зямля»...

У адным з апавяданняў Лупскава я знайшоў словы «жывае зямля»...

У адным з апавяданняў Лупскава я знайшоў словы «жывае зямля»...

У адным з апавяданняў Лупскава я знайшоў словы «жывае зямля»...

ЧАЛАВЕК НЯЎРЫМСЛІВАЙ ПАСАДЫ

А. Слесарніку — 50 гадоў

Выдай што-небудзь, Алёша! І ён «выдаваў» — чытаў вершы на роднай беларускай мове...

Потым, на вайне ўжо, ён зразумеў тое, што не мог сяміцца ў траўрачных і вігуслівых пакоях кінастудыі...

Пасля вайны пачалася старанная вучоба. У вайсковым шчыры, на якім былі яшчэ добра відаць следы ад пагонаў...

родны пясняр тое, што рабіў тады малады чытальнік.

З таго часу пачаўся новы этап у творчасці А. Слесарніка — яшчэ больш старанная вучоба, яшчэ больш карпатлівая праца...

Пазваніце яму цяпер дадому — радка калі знойдзецца. Пазваніце ў Літаратурны музей Янкубы Коласа...

Добрых поспехаў табе, дружа, на гэтай дарозе, сіл і бадзёрасці!

У СЭРЦАХ І ПЕСНЯХ НАРОДНЫХ

У вёсцы, дзе людзі гаруюць так, што балоты не высыхаюць ад крыві, чакаюць чалавекі, які прынясе збожжце ад пакут...

У вёсцы, дзе людзі гаруюць так, што балоты не высыхаюць ад крыві, чакаюць чалавекі, які прынясе збожжце ад пакут...

Вось гэтыя песні «У Маскве ў ноч гэтаў Ленін будзе»: Над Масквою-горадам Волян ірвае...

Мы разбілі ўсіх бандытаў! Разгромлілі на бранях. Бо да гэтага нас кінаў Смелы голас Ільіча...

ней згуртавала Іх пад ленинскім сцягам. Быўшым клятвы гуцьшэ словы аб вернасці народа запаветам правядыра, аб вечнай вернасці яго паліціі...

СКРЫПІЧАЕ выканаўства — складаная галіна мастацтва. Да апошняга часу мы ў рэспубліцы не маглі пахваліцца багатым выканаўчым кадрам і былі вымушаны задавальняцца выступленнямі заезных гастролёраў. Але паступова карціна мяняецца. Замцавоўся ў філэрмоніі выдатны музыкант Р. Нодэль — неаднаразова пераможца некалькіх конкурсаў міжнароднага класа. Цікавыя выканаўчыя кадры стала даваць Беларускае дзяржаўнае кансерваторыя. Рэспубліканскі конкурс, што адбыўся нядаўна, выявіў нямаля таленавітых скрыпачоў-кансерватороў — В. Хусіда, Н. Жданюка, А. Прыцкер. Дзямі адбыўся канцэрт сур'банага, удумлівага музыканта, педагога кансерваторыі Г. Клячко. А ўслед за ім на канцэртную эстраду паднялася Галіна Салапаха, таксама нядаўня выпускніца кансерваторыі, якая пасляхова закончыла аспірантуру па класе прафесара В. Гольдфельда.

Мы рэдка рэцэнзуюць выступленні пачынаючых музыкантаў. Крытыка больш ахоўна рэагавала ў аднас месцаў, усмі прызнаных канцэртаў. А між тым, як важна ў пачатку творчага шляху падтрымка выканаўца, прывітаванне яго поспехі, дапамога ўсваёўваць промахі.

Строгая акадэмічная праграма, якую іграе Г. Салапаха, уключае тры творы буйнай формы. Гэта сведчыць аб творчай смеласці маладой скрыпачкі, выканаўчай волі і артыстычнай вытрымцы.

ТАКІ ДЭБЮТ-СВЯТА

Камініскі, Глазуноў, Сен-Санс — каю выканаўца ў адным канцэрте такіх розных кампазітараў, патрэбна высокае майстэрства выканаўцы, якія ўнутры такт, сабранасць.

Адсутнасць дастатковага канцэртна-выканаўчага вопыту выявілася ў скрыпачкі хіба толькі ў тым, што яна не адразу авалодала сабой, раскрывалася паступова, ад нумара да нумара, не прыкметна вызвалілася ад сканаванні, непатрэбна хваляванні. І калі мы кананічна перайшлі да Другога скрыпачнага канцэрта Камініскага не халала шырынню, дэрганата размаці, калі спачатку гук быў крыку заціснуты і не лёгка свабодна ў залу, то канцэрт Глазунова быў

гнуткая дынаміка ў творы гаюльнай партыі першай часткі сонаты. Пасля скрыпачкі вельмі садаўніліся Е. Магілёўская, вопытны тэмпераментыст, і, я сказала б, мудры канцэртмайстар. Яна чула разгук на сям'я тэмкі юнакскіх выканання. З такім суправаджэннем лёгка іграць. Дзе патрэбна, акампаніраванне пераходзіла ініцыятыўна, актывізаваў творчую волю саліста, аб сцілла адыходзіць на задні план, ствараючы толькі гукі фон.

Канцэртныя вечары ў кансерваторыі — добры пачатак. Яны памагаюць выхадзіць маладых выканаўцаў у вялікі свет мастацтва.

Арыядна ЛАДЫГІНА.

ВЫКОНАЮЦА ТВОРЫ КАМПАЗІТАРАЎ-АМАТАРАЎ

У канцэртнай зале Гомельскага музычнага вучылішча імя Сякельскага адбыўся спрэваздачны канцэрт самадзейных кампазітараў абласці. Гэта быў першы такі канцэрт у гісторыі музычнага вучылішча Гомельскага. Яму пярэадзілі творчы семінар, удзельнікамі якога былі кампазітары-аматары. Ліквідаваў імя Ю. Семіяна. Лекцыі і дэклады, правячаныя за два дні работы семінара, прынеслі яго ўдзельнікам вялікую карысць. І не менш карысць прынес ім і сам канцэрт, складзены з лепшых твораў самадзейных кампазітараў.

Ён пачаўся сімфанічнай уверчурой Ю. Грыгор'ева, прысвечанай 50-годдзю БССР і КПБ, у выкананні сімфанічнага аркестра Гомельскага музычнага вучылішча. Прагуляў і канцэрт і такія цікавыя творы, як «Скерца» Ю. Мініна і «П'еса для баяна з аркестрам» У. Сярэбранікава. Але гаюльнае месца ў творчай спрэваздачцы заняла песня: Сякельскага «Людзі ў белых халатах» і «Рэвалюцыйны патруль».

Семінар кампазітараў-аматараў спрэваздачны канцэрт прайшлі вельмі ўдэла. І можна спадзявацца, што гэтыя творчыя сустрэчы будучы праводзіцца рэгулярна, і не толькі ў абласным цэнтры. Маюцца яны дапамогуць вырашыць яшчэ адну праблему: ўжо даўно можна выдзец новы зборнік твораў самадзейных кампазітараў. Гэта было б лепшай формай і папулярызацыі іх творчасці.

Ф. КУРАС.

ДВА МІЛЬЕНЫ ЗНАЧКОЎ

Многа новых значкоў і памятных медалюў паступіць сёння ў продаж. З улік нашоў рэспублікі паступаюць на Мінскі даследна-эксперыментальны завод імя Гасталы заказы на выраб металічных мініяцюр, прысвечаных юбілеям Беларускага горадоў, значным падзеям у культурным, навуковым і спартыўным жыцці.

Два мільёны розных значкоў выпускаец сёння завод. Трыста тысяч з іх прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Л. ВАСІЛЬЕУ.

НОВАЯ РАБОТА МАСТАКОЎ

ЗАРУБЕЖНАЯ НАВЕЛА

Крысціна КЛЯЧКОЎСКАЯ

Я выскачыла з пасцелі, прывядзі знік. Засталося толькі ўсёдамыне таго, што выкоў ў жыцці мне не ўдасца пабачыцца ад падобных успамінаў, якія абуджаюць ва мне жыццёвы страх за яго. Калі ж мне не аблятае любоў, гэта зробіць страх, калі не пацудзі абавязку, то ўваўненне; у патрэбны момант перад мам унутраным пошрам абавязкова паўстане адзін з гэтых жахлівых прывідаў, каб перашкодзіць мам уцемам.

І пераможана, і таму магу глядзець на яго шаўкавістым, нібы з пражы валасы, кароткія і нерасчэсаныя пасля ночы. Гляджу на маючаку, дзе валасы растуць завітанам, са смешнай аймачай паспродзіне. Гэта самае цёплае месца на галаве, яго крышчак пахне малаком, хоць хлопчыку ўжо дванаццаць. Я люблю намацаць палым гэтыя палыбленне, злёгку націснуць і адчуць лёгкую пульсаванне. У такіх выпадках мяне заўсёды ахоплівае пацудзі няёмкасць — нібы падпелзла чужога таіну. Вянтэжы і зданца неверагодна, што я дала пачатак гэтай новаму жыццю, гэтай размеранаму пульсаванню. Сёння я на такое не здольная, а талы я была маладой і лёгкадумнай, не разумею, што выпускаю на свет зусім бездапаможную істоту, якая ў любові момант можа страціць нешта адзінае, самае дарогае для сябе. Не разумею і таго, што гэты самае дарогае для яго стане для мяне пастаянным трышчэннем, няволья.

Гледзячы на яго ў гэты рані суботні час, я вастрай, чым калі-небудзь раней, адчула дружнасць і ледзь не нікчэмнасць свайго ўласнага існавання. Мне здавалася, што ён з'явіўся на свет раней за мяне, што ён быў заўсёды, хоць я нарадзіла яго.

Потым я ўбачыла кірпаты, нібы без храшчэка, нос, ён заўсёды прыемна халодны і падаглівы, як воск. Па праўдзе кажучы, дзянка паверыць, каб такім носам можна было свабодна дыхаць. І, нарэшце, вуглаваты падбародак і коса зашпленяла піяма. Гэта яго козыры супраць мяне.

— Не, я не захварэла, — адказала я, папраўляючы на ім піяма. — проста не хочацца ўставаць. Ідзі памыйся, а я звару табе каву.

Нягледзячы на знешне звычайны тон, на прывычныя словы, якія паўтараюцца кожны дзень, яго мордачка не пасягале. Ён вяла пашоўраў у ванную, дзе доўга фіркаў, але так і не

вымыў шы, аднак зрабіў гэта падкрэслена дэманстравана, чакаючы маіх натацый — але іх не было. Сёння дарую табе шыю, — вырашыла я. Але калі ён выйшаў з ваннай, я заўважыла, што выраз яго твару стаў яшчэ сумнейшы.

Заставала яшчэ пятнаццаць мінут, апошнія пятнаццаць мінут, калі звычайна зарадзіўся ўсялякі беды — ён разліваў каву, не дадаў булку, не мог знайсці дэвініка. Але сёння, у мам ууліненні паўстае вярціна: шырока, мужычкая, белварная лапа, парослая рэдкімі валасамі, манжэт жандарскага мундыра. Гэтая рука сіцкаса слабую шыю куранца, сіцкаса лёгка, без анікага намагання.

Я выскачыла з пасцелі, прывядзі знік. Засталося толькі ўсёдамыне таго, што выкоў ў жыцці мне не ўдасца пабачыцца ад падобных успамінаў, якія абуджаюць ва мне жыццёвы страх за яго. Калі ж мне не аблятае любоў, гэта зробіць страх, калі не пацудзі абавязку, то ўваўненне; у патрэбны момант перад мам унутраным пошрам абавязкова паўстане адзін з гэтых жахлівых прывідаў, каб перашкодзіць мам уцемам.

— Ты — лемур, малады леў і лід — адказала я паспешліва, бадая, нават вельмі паспешліва.

Ён не ўсімхінуўся ў аднак, яго гэта бывала заўсёды. Няўжо я так непрыемна ўразіла мая паспешліва, няўжо ён думае, што я механічна, як зазубраны ўрок, паўтараю яго мянушкі.

Стукнулі дзверы, я засталася адна. Цяпер тэарэтычна я магла б адключыцца, але было лёгка, між нам, раздзелены адлегласцю, праявілася нябачанна шчы, нібы лінія высокага напружання.

І ўсе-такі я была ўпаўнена, што мой сын — істота ўнутрана ўраўнаважаная і цвёрда верыць у правільнасць зведзенага парадку. Таму, выйшаўшы з дому, я купіла білеты ў кіно, каб пагладзець кардіну, аб якой ён даўно марыў. Сёння субота, ён, напэўна, разліваў, што мы сядзем у кіно, хоць не сказаў пра гэта ні слова.

Апоўдні пачуўся званок, я падыхла да дзвярэй з білетамі ў руках, але ў апошні момант заціснула іх у кулак, рашыўшы пакінуць прыемную навіну пад канец, каб сюрпрыз зрабіў большае ўражанне.

Ён выйшоў і кінуў ранец на падлогу — слабы замок распыліўся, і кніжкі вываліліся на падлогу. Гэта не кранула яго, хоць падручнікі ён трымаў у парадку. Не расчэпанаўшыся, ён прайшоў у свой пакой: моўчкі пайшоў за ім. Ён ляжаў на тахце ў паліто і брудных чаравіках, тупа ўтаропіўшыся ў столь. Калі ўбачыў мяне, яго твар, пазбаўлены выразу, нібы мёртвы, суэтаргава перасмыкнуўся. Усе зразаўма — мая прысутнасць раздражняла яго.

— Чаму ты не зняў паліто? Маўчанне.

— Ну, скажы, чаму? Змена становішча ног азначае нішто іншае як злосць.

— У брудных чаравіках на тахце?

Ён стомлена апусціў павекі. Я пачала ляжаць крэхі і, нарэшце, збараўшыся храбрасці, сказала:

— Ты лемур, але ты малады леў і лід.

У любові іншы час гэты мянушкі выклікалі б на яго твары ўсмішку. Цяпер жа з-пад яго апущаных павек павольна выкацілася адзінокая слязінка і, дакаціўшыся да сярэдзіны шчакі, спынілася — маленькі шклянны шарык.

— А ну, адгадай, які сюрпрыз чакае цябе?

Яго твар, каменны, са шклянны шарык на шчаці, не змяніўся. Ногі і рукі нерухомыя; што гэта — абьякаваць або вялікае напружанне?

— Вось білеты на новую карціну!

Ён рэзна павярнуўся на бок і ўзніўся галавой у падушку, не сказаўшы ні слова. На падлогу ад чаравіка засталася невялікая брудная лужынка.

Выходзячы з пакоя, доўга, вельмі доўга зачыніла за сабой дзверы, старанна рабіць гэта як мага павольней. Але вольно ўжо дзверы шыцьля зачынены. Паміж мной і мам сынам выраста сцяна, і я не здолею разбурыць яе.

Пераклад - польскай мовы.

«ТВОРЧЕСТВО»

Штомесячны часопіс Саюза мастакоў БССР — разлічаны на падрыхтаваных акадэмічнага вышэйшага мастацтва, професіяналу-мастакоў і мастацтвазнаўцаў.

ЧЫТАЧАМ ПРАПАНОУЮЦА:

- агляды новых работ, якія рыхтуюцца да юбілейных выставаў;
- рэцэнзіі на буйнейшыя выставы ў саюзных рэспубліках і за рубяжом;
- спрэчкі аб творчых праблемах сучаснага мастацтва і перспэктываў яго развіцця;
- абмеркаванні пытанняў крытыкі, мастацтвазнаўства, тэорыі мастацкай формы;
- даследаванні працэсу стварэння твораў жывапісу, скульптуры, графікі;
- публікацыі — новае асэнсаванне фантаў гісторыі, мастацтва; — навіны са слаўных зарубіжных майстраў XX стагоддзя; — навіны міжнароднага мастацкага жыцця, паведамленні зарубіжнай прэсы;
- старонкі калекцыянера — малювыя рэпрадукцыі малюваўчых твораў са скарбніц мастацтва розных народаў, эскізы, мініяцюры.

У кожным нумары — больш за 50 рэпрадукцый работ сучасных мастакоў.

Кошт падпіскі на 9 месяцаў — 5 рублёў 40 копеек. Цана асобнага нумара — 60 копеек. Рознічны продаж абмежаваны. Індэкс 70961.

«ТВОРЧЕСТВО»

Галоўны рэдактар Н. Е. ПІШКЕВІЧ. Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АПАДА, А. С. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. В. ГУМАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЎЛОВА, В. У. ІВАШЫН, А. А. АЗЛЮСКІ, П. М. МАКАЎ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўтаран і пятніцу

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 3-24-61, навісёнае галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага чага мастацтва, архітэктуры, вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, адрэса вышэйшым — 3-22-04, адрэса інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры ў правленні Саюза пісатэлей БССР Мінск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва «Звязда». АТ 03632

3000 КАСТ

У сучаснай Індыі яшчэ і цяпер існуе падзел на бедных і багатых, на людзей простых і ўсемагутных. Але, апрача таго, усё амаль памільяднае насельніцтва Індыі падзелена яшчэ на безліч розных каст. Найвышэйшая — гэта браміні, нешта сярэдняе паміж дваранствам і духавенствам, самая ніжэйшая каста — так званыя недатыкальныя, нечысьць. Калі браміні выпадкова дакранецца да гэтага нячыстага, або парый — ён павінен неадкладна выканаць цэлую серыю ачышчальных цырымоній. Гэтага патрабуюць адвечныя традыцыі.

Касты існуюць у Індыі і цяпер, існуюць і вышэй названыя касты. Індыйцы, хоць па патрабаванні нябжочка Махатмы Гандзі з'яўляюцца аднамі, гэта касты былі заменены іншай — «гарыдхані», што ў перакладзе азначае «божы дзеці».

Каставая роўнасць не заўсёды адпавядае сённяшняму становішчу таго ці іншага чалавека. Напрыклад, збяднялі браміні можа стаць шафёрам або кюр'ерам у банку. Але калі ў яго пераплячэ вісіць белы шнур — гэта адзнака таго, што ён чальце вышэйшай годнасці, чым хто-небудзь іншы. І яму павінен быць наддана пэўная павяга. Недатыкальныя ж могуць працаваць хіба толькі прыбыльчыцкамі, таму што асобныя прафесіі належыць выключна прадстаўнікам толькі таго, а не іншых каст.

Асабліва старанна прытрымліваюцца каставога падзелу на сябе — у гарадах гэтая роўнасць патроху спіраецца. Сельскія жыхары падзяляюцца на касты і падкасты — «кшатрыяў» (рыцароў), «вайсью» (аратараў і чупоў), «судру» (служачкоў) і г. д. У аснове такога падзелу ляжыць элемент прафесійны, які ў цягам часу ператварыўся ў пастаянны.

Прыналежнасць да той ці іншай касты абумоўлівае і паводзіны чалавека. І стаўленне да яго з часткі не вылілася ні адна кропля, булка была з'едзена ўста, да апошняй крошкі, хоць глытаў ён яе з вялікім намаганнем, дзённік ляжаў на сваім месцы. «Чаму не кожны дзень бывае так»...

Ужо ў паліто, з ранца за спіной, ён нечакана павярнуўся на парозе і запытаў перарыўчым ад няўпэўненасці голасам: — Я хто?

— Ты — лемур, малады леў і лід — адказала я паспешліва, бадая, нават вельмі паспешліва.

Ён не ўсімхінуўся ў аднак, яго гэта бывала заўсёды. Няўжо я так непрыемна ўразіла мая паспешліва, няўжо ён думае, што я механічна, як зазубраны ўрок, паўтараю яго мянушкі.

Стукнулі дзверы, я засталася адна. Цяпер тэарэтычна я магла б адключыцца, але было лёгка, між нам, раздзелены адлегласцю, праявілася нябачанна шчы, нібы лінія высокага напружання.

І ўсе-такі я была ўпаўнена, што мой сын — істота ўнутрана ўраўнаважаная і цвёрда верыць у правільнасць зведзенага парадку. Таму, выйшаўшы з дому, я купіла білеты ў кіно, каб пагладзець кардіну, аб якой ён даўно марыў. Сёння субота, ён, напэўна, разліваў, што мы сядзем у кіно, хоць не сказаў пра гэта ні слова.

Апоўдні пачуўся званок, я падыхла да дзвярэй з білетамі ў руках, але ў апошні момант заціснула іх у кулак, рашыўшы пакінуць прыемную навіну пад канец, каб сюрпрыз зрабіў большае ўражанне.

Ён выйшоў і кінуў ранец на падлогу — слабы замок распыліўся, і кніжкі вываліліся на падлогу. Гэта не кранула яго, хоць падручнікі ён трымаў у парадку. Не расчэпанаўшыся, ён прайшоў у свой пакой: моўчкі пайшоў за ім. Ён ляжаў на тахце ў паліто і брудных чаравіках, тупа ўтаропіўшыся ў столь. Калі ўбачыў мяне, яго твар, пазбаўлены выразу, нібы мёртвы, суэтаргава перасмыкнуўся. Усе зразаўма — мая прысутнасць раздражняла яго.

— Чаму ты не зняў паліто? Маўчанне.

— Ну, скажы, чаму? Змена становішча ног азначае нішто іншае як злосць.

— У брудных чаравіках на тахце?

Ён стомлена апусціў павекі. Я пачала ляжаць крэхі і, нарэшце, збараўшыся храбрасці, сказала:

— Ты лемур, але ты малады леў і лід.

У любові іншы час гэты мянушкі выклікалі б на яго твары ўсмішку. Цяпер жа з-пад яго апущаных павек павольна выкацілася адзінокая слязінка і, дакаціўшыся да сярэдзіны шчакі, спынілася — маленькі шклянны шарык.

— А ну, адгадай, які сюрпрыз чакае цябе?

Яго твар, каменны, са шклянны шарык на шчаці, не змяніўся. Ногі і рукі нерухомыя; што гэта — абьякаваць або вялікае напружанне?

— Вось білеты на новую карціну!

Ён рэзна павярнуўся на бок і ўзніўся галавой у падушку, не сказаўшы ні слова. На падлогу ад чаравіка засталася невялікая брудная лужынка.

Выходзячы з пакоя, доўга, вельмі доўга зачыніла за сабой дзверы, старанна рабіць гэта як мага павольней. Але вольно ўжо дзверы шыцьля зачынены. Паміж мной і мам сынам выраста сцяна, і я не здолею разбурыць яе.

У сучаснай Індыі яшчэ і цяпер існуе падзел на бедных і багатых, на людзей простых і ўсемагутных. Але, апрача таго, усё амаль памільяднае насельніцтва Індыі падзелена яшчэ на безліч розных каст. Найвышэйшая — гэта браміні, нешта сярэдняе паміж дваранствам і духавенствам, самая ніжэйшая каста — так званыя недатыкальныя, нечысьць. Калі браміні выпадкова дакранецца да гэтага нячыстага, або парый — ён павінен неадкладна выканаць цэлую серыю ачышчальных цырымоній. Гэтага патрабуюць адвечныя традыцыі.

Касты існуюць у Індыі і цяпер, існуюць і вышэй названыя касты. Індыйцы, хоць па патрабаванні нябжочка Махатмы Гандзі з'яўляюцца аднамі, гэта касты былі заменены іншай — «гарыдхані», што ў перакладзе азначае «божы дзеці».

Каставая роўнасць не заўсёды адпавядае сённяшму становішчу таго ці іншага чалавека. Напрыклад, збяднялі браміні можа стаць шафёрам або кюр'ерам у банку. Але калі ў яго пераплячэ вісіць белы шнур — гэта адзнака таго, што ён чальце вышэйшай годнасці, чым хто-небудзь іншы. І яму павінен быць наддана пэўная павяга. Недатыкальныя ж могуць працаваць хіба толькі прыбыльчыцкамі, таму што асобныя прафесіі належыць выключна прадстаўнікам толькі таго, а не іншых каст.

Асабліва старанна прытрымліваюцца каставога падзелу на сябе — у гарадах гэтая роўнасць патроху спіраецца. Сельскія жыхары падзяляюцца на касты і падкасты — «кшатрыяў» (рыцароў), «вайсью» (аратараў і чупоў), «судру» (служачкоў) і г. д. У аснове такога падзелу ляжыць элемент прафесійны, які ў цягам часу ператварыўся ў пастаянны.

Прыналежнасць да той ці іншай касты абумоўлівае і паводзіны чалавека. І стаўленне да яго з часткі не вылілася ні адна кропля, булка была з'едзена ўста, да апошняй крошкі, хоць глытаў ён яе з вялікім намаганнем, дзённік ляжаў на сваім месцы. «Чаму не кожны дзень бывае так»...

Ужо ў паліто, з ранца за спіной, ён нечакана павярнуўся на парозе і запытаў перарыўчым ад няўпэўненасці голасам: — Я хто?

— Ты — лемур, малады леў і лід — адказала я паспешліва, бадая, нават вельмі паспешліва.

Ён не ўсімхінуўся ў аднак, яго гэта бывала заўсёды. Няўжо я так непрыемна ўразіла мая паспешліва, няўжо ён думае, што я механічна, як зазубраны ўрок, паўтараю яго мянушкі.

Стукнулі дзверы, я засталася адна. Цяпер тэарэтычна я магла б адключыцца, але было лёгка, між нам, раздзелены адлегласцю, праявілася нябачанна шчы, нібы лінія высокага напружання.

І ўсе-такі я была ўпаўнена, што мой сын — істота ўнутрана ўраўнаважаная і цвёрда верыць у правільнасць зведзенага парадку. Таму, выйшаўшы з дому, я купіла білеты ў кіно, каб пагладзець кардіну, аб якой ён даўно марыў. Сёння субота, ён, напэўна, разліваў, што мы сядзем у кіно, хоць не сказаў пра гэта ні слова.

Апоўдні пачуўся званок, я падыхла да дзвярэй з білетамі ў руках, але ў апошні момант заціснула іх у кулак, рашыўшы пакінуць прыемную навіну пад канец, каб сюрпрыз зрабіў большае ўражанне.

Ён выйшоў і кінуў ранец на падлогу — слабы замок распыліўся, і кніжкі вываліліся на падлогу. Гэта не кранула яго, хоць падручнікі ён трымаў у парадку. Не расчэпанаўшыся, ён прайшоў у свой пакой: моўчкі пайшоў за ім. Ён ляжаў на тахце ў паліто і брудных чаравіках, тупа ўтаропіўшыся ў столь. Калі ўбачыў мяне, яго твар, пазбаўлены выразу, нібы мёртвы, суэтаргава перасмыкнуўся. Усе зразаўма — мая прысутнасць раздражняла яго.

У сучаснай Індыі яшчэ і цяпер існуе падзел на бедных і багатых, на людзей простых і ўсемагутных. Але, апрача таго, усё амаль памільяднае насельніцтва Індыі падзелена яшчэ на безліч розных каст. Найвышэйшая — гэта браміні, нешта сярэдняе паміж дваранствам і духавенствам, самая ніжэйшая каста — так званыя недатыкальныя, нечысьць. Калі браміні выпадкова дакранецца да гэтага нячыстага, або парый — ён павінен неадкладна выканаць цэлую серыю ачышчальных цырымоній. Гэтага патрабуюць адвечныя традыцыі.

Касты існуюць у Індыі і цяпер, існуюць і вышэй названыя касты. Індыйцы, хоць па патрабаванні нябжочка Махатмы Гандзі з'яўляюцца аднамі, гэта касты былі заменены іншай — «гарыдхані», што ў перакладзе азначае «божы дзеці».

Каставая роўнасць не заўсёды адпавядае сённяшму становішчу таго ці іншага чалавека. Напрыклад, збяднялі браміні можа стаць шафёрам або кюр'ерам у банку. Але калі ў яго пераплячэ вісіць белы шнур — гэта адзнака таго, што ён чальце вышэйшай годнасці, чым хто-небудзь іншы. І яму павінен быць наддана пэўная павяга. Недатыкальныя ж могуць працаваць хіба толькі прыбыльчыцкамі, таму што асобныя прафесіі належыць выключна прадстаўнікам толькі таго, а не іншых каст.

Асабліва старанна прытрымліваюцца каставога падзелу на сябе — у гарадах гэтая роўнасць патроху спіраецца. Сельскія жыхары падзяляюцца на касты і падкасты — «кшатрыяў» (рыцароў), «вайсью» (аратараў і чупоў), «судру» (служачкоў) і г. д. У аснове такога падзелу ляжыць элемент прафесійны, які ў цягам часу ператварыўся ў пастаянны.

Прыналежнасць да той ці іншай касты абумоўлівае і паводзіны чалавека. І стаўленне да яго з часткі не вылілася ні адна кропля, булка была з'едзена ўста, да апошняй крошкі, хоць глытаў ён яе з вялікім намаганнем, дзённік ляжаў на сваім месцы. «Чаму не кожны дзень бывае так»...

Ужо ў паліто, з ранца за спіной, ён нечакана павярнуўся на парозе і запытаў перарыўчым ад няўпэўненасці голасам: — Я хто?

— Ты — лемур, малады леў і лід — адказала я паспешліва, бадая, нават вельмі паспешліва.

Ён не ўсімхінуўся ў аднак, яго гэта бывала заўсёды. Няўжо я так непрыемна ўразіла мая паспешліва, няўжо ён думае, што я механічна, як зазубраны ўрок, паўтараю яго мянушкі.

Стукнулі дзверы, я засталася адна. Цяпер тэарэтычна я магла б адключыцца, але было лёгка, між нам, раздзелены адлегласцю, праявілася нябачанна шчы, нібы лінія высокага напружання.

І ўсе-такі я была ўпаўнена, што мой сын — істота ўнутрана ўраўнаважаная і цвёрда верыць у правільнасць зведзенага парадку. Таму, выйшаўшы з дому, я купіла білеты ў кіно, каб пагладзець кардіну, аб якой ён даўно марыў. Сёння субота, ён, напэўна, разліваў, што мы сядзем у кіно, хоць не сказаў пра гэта ні слова.

Апоўдні пачуўся званок, я падыхла да дзвярэй з білетамі ў руках, але ў апошні момант заціснула іх у кулак, рашыўшы пакінуць прыемную навіну пад канец, каб сюрпрыз зрабіў большае ўражанне.

Ён выйшоў і кінуў ранец на падлогу — слабы замок распыліўся, і кніжкі вываліліся на падлогу. Гэта не кранула яго, хоць падручнікі ён трымаў у парадку. Не расчэпанаўшыся, ён прайшоў у свой пакой: моўчкі пайшоў за ім. Ён ляжаў на тахце ў паліто і брудных чаравіках, тупа ўтаропіўшыся ў столь. Калі ўбачыў мяне, яго твар, пазбаўлены выразу, нібы мёртвы, суэтаргава перасмыкнуўся. Усе зразаўма — мая прысутнасць раздражняла яго.

— Чаму ты не зняў паліто? Маўчанне.

— Ну, скажы, чаму? Змена становішча ног азначае нішто іншае як злосць.

— У брудных чаравіках на тахце?

Ён стомлена апусціў павекі. Я пачала ляжаць крэхі і, нарэшце, збараўшыся храбрасці, сказала:

— Ты лемур, але ты малады леў і лід.

У любові іншы час гэты мянушкі выклікалі б на яго твары ўсмішку. Цяпер жа з-пад яго апущаных павек павольна выкацілася адзінокая слязінка і, дакаціўшыся да сярэдзіны шчакі, спынілася — маленькі шклянны шарык.

— А ну, адгадай, які сюрпрыз чакае цябе?

Яго твар, каменны, са шклянны шарык на шчаці, не змяніўся. Ногі і рукі нерухомыя; што гэта — абьякаваць або вялікае напружанне?

— Вось білеты на новую карціну!

Ён рэзна павярнуўся на бок і ўзніўся галавой у падушку, не сказаўшы ні слова. На падлогу ад чаравіка засталася невялікая брудная лужынка.